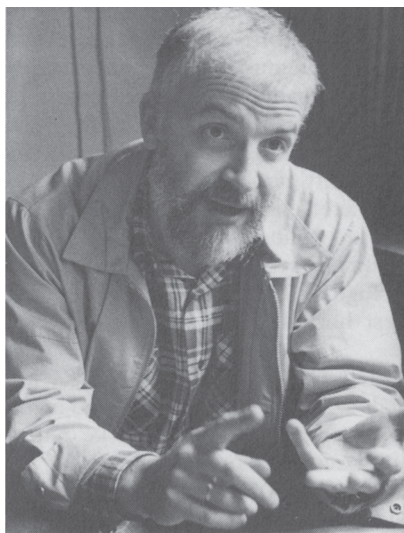

Færøerne har bud til musikpædagoger i disse år, om at medvirke til at virkeliggøre en vision: et bredtfaavnende tilbud om kvalificeret musikundervisning til alle børn og voksne. Udlændinge som færingar tager del i arbejdet, inden for folkeskolen, gymnasiet, aftenskoler og de nyoprettede kommunale musikskoler.

Visionernes virkeliggørelse er en balanceakt – mellem det visionære indhold og aflgansens »so-ein-Ding-müssen-wir-auch-haben«. »Man kan sagtens begynde at undervise i klarinet fx i *Saksun*, hvor der bor 25 mennesker, men hvad i Himlens navn skal eleven der med en klarinet, kan man spørge? Og det er spørgsmålet: hvad vil man med musikskolerne? – jeg synes ikke rigtig man endnu er nået frem til en løsning, men meningen må være et musikliv i området, som de kan deltage i, og man må håbe, det kommer efterhånden.«

Ordene er *Kári Bek*'s. Han er læreruddannet og har siden taget cand.pæd.-uddannelsen i musik på Lærerhøjskolen i Kbh; nu dels ansat på seminariets øvelsesskole i Tórshavn, dels i Tórshavns musikskole. KB underviser i obo og blokfløjte, leder harmoniorkesteret Georg Hansens Minde (GHM) i Tórshavn og er medlem af Symfoniorkesteret.

»I et område som nord-Streymoy er der 8 bygder. Mange af dem er små og har knap nok set et instrument før. Dem skal man have med alle sammen«, siger *Kári Bek*. Han bor selv i en af bygderne, Kvívík, og har blokfløjteundervisning der. Det er ofte det, man til en

Kári Bek

(foto Arne Kjær)

start prøver at få i gang. Enten under folkeskolens frivillige undervisning, der kan tilbydes i et omfang af 1 ugentlig (lærer-)time pr. klasse, eller i musikskoleregion.

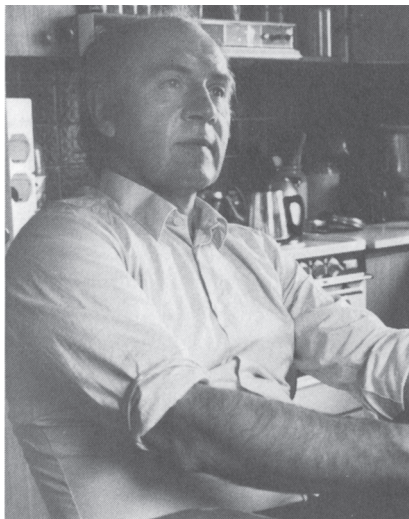
Een musikskole for alle. En ide Musikskolelovgivningen fra 1984 gør det muligt for den enkelte kommune at

oprette musikskole, eller flere kommuner kan slå sig sammen om en skole. Begge typer er sikret 50% dækning af udgifterne til lærerlønninger fra Landsstyret, der også betaler transportomkostningerne for lærere, der underviser på flere skoler. Som landet ligger – og geografisk ligger det nu en gang som 18 småøer – er der stor forskel på elevtallene de enkelte kommuner imellem. Det betyder, at lærerne for en dels vedkommende bliver tilrejsende.

Til at koordinere musikskolerne på landsplan er der dels ansat en leder af »Færøernes Musikskoler«, *Ólavur Háttún* i en administrativ stilling under *Landsskúlaraðið** og *Landsskúlafrýsitingin**. Dels er der nedsat et nævn, §7-nævnet som består af en repræsentant fra hvert af de 7 lokalområder, musikskolelovgivningen inddeler landet i, plus en repræsentant fra Direktoratet.

Denne centrale samordning omfatter bl.a. fordeling af lærertimetall skolerne imellem, budget for den samlede musikskolevirksomhed og indstillinger af ansøgere til stillinger som musikskolelærer.

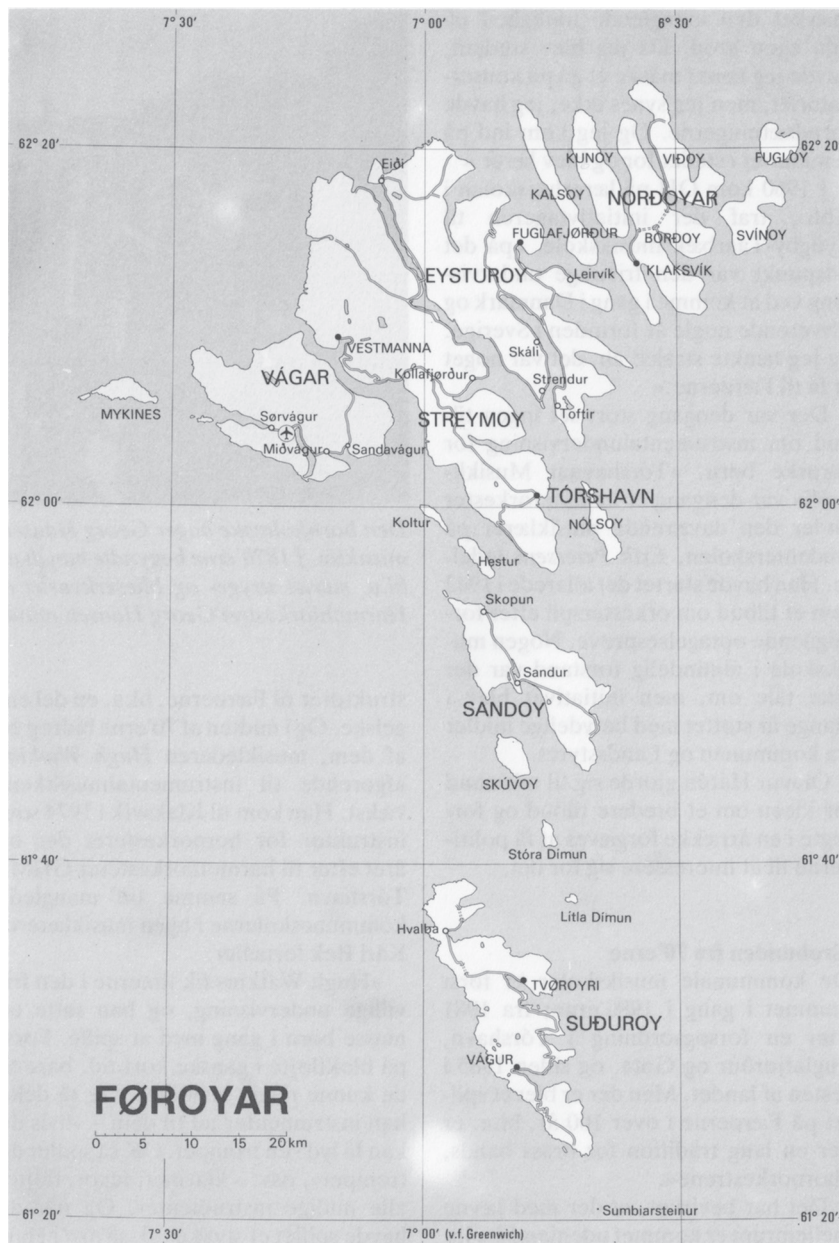
* hhv. »Undervisningsrådet« under Landsstyret, dvs. den færøske regering, og »Undervisningsdirektoratet«.

Ólavur Hátún – ansat til at koordinere musikskolevirksomheden på landsplan (foto Arne Kjær)

Forud for lovgivningen ligger års diskussioner om bl.a. strukturen for musikskolerne. Det blev til to forslag: ét om 1 centralt ledet musikskole for hele Færøerne, og ét om decentralt styrede skoler i de enkelte kommuner. Det udvalg, som forberedte lovgivningen, var delt på spørgsmålet. Et mindretal hvortil Ólavur Hátún hørte, ønskede en centralt ledet skole.

Ólavur Hátúns holdning er båret af visionen om at give alle færøske børn, uanset hvor de vokser op, muligheden for at få kvalificeret instrumentalundervisning: »Sådanne initiativer vokser jo meget ud af ens personlige baggrund. Jeg er født ude på Svinoy og opvokset i Kvívík, hvor der ikke var muligheder for at komme i gang med et instrument og lære noget. Jeg kom sent til Tórshavn, kom for sent i gang – og har

mærket den manglende mulighed på min egen krop. Da jeg blev student, havde jeg tænkt måske at gå på konservatoriet, men jeg synes ikke, jeg havde forudsætningerne. Og jeg kom ind på seminariet i stedet for og blev lærer.«

I 1960 kom OH på lærerhøjskolen i Kbh., traf der initiativtageren til Lyngby-Taarbæk musikskole, »på det tidspunkt var den frivillige undervisning ved at komme i gang i Danmark og tilsvarende nogle år forinden i Sverige. og jeg tænkte straks: ah, det var noget at få til Færøerne.«

Der var dengang stort set ingen tilbud om instrumentalundervisning for færøske børn. »Tórshavnar Musikk-skúli« var dengang et kammerorkester under den daværende musiklærer på studenterskolen, Erik Petersens ledelse. Han havde startet det allerede i 1942 som et tilbud om orkesterspil efter forudgående optagelsesprøve. Nogen musikskole i almindelig forstand var der ikke tale om, men initiativet blev i mange år støttet med betydelige midler fra kommunen og Landsstyret.

Ólavur Hátún gjorde sig til talsmand for ideen om et bredere tilbud og forsøgte i en årrække forgæves at få politikerne til at interessere sig for det.

Grobunden fra 70'erne

De kommunale musikskoler er først kommet i gang i 1980'erne; fra 1981 som en forsøgsordning i Tórshavn, Fuglafjørður og Gøta, og siden 1985 i resten af landet. Men der er blevet spillet på Færøerne i over 100 år, bl.a. er der en lang tradition for brass bands, »hornorkestre«.

Det har bevirket, at der med jævne mellemrum er kommet udenlandske in-

Den bornholmske baker Georg Hansen (1844–1924) blev en katalysator for færøsk musikliv. I 1870'erne begyndte han at undervise i stryge- og blæserinstrumenter, fik bl.a. startet stryge- og blæserkvartet og sidenhen Færøernes første hornorkester. Harmoniorkestret Georg Hansen minde blev oprettet i 1922

(arkivfoto fra Færoya Fornminnissavn)

struktører til Færøerne, bl.a. en del engelske. Og i midten af 70'erne bidrog én af dem, musiklederen Hugh Watkins afgørende til instrumentalmusikkens vækst. Han kom til Klaksvík i 1974 som instruktør for hornorkesteret der og året efter til harmoniorkesteret GHM i Tórshavn. På samme tid manglede kommuneskolerne i byen musiklærere. Kári Bek fortæller:

»Hugh Watkins fik timerne i den frivillige undervisning, og han satte en masse børn i gang med at spille. Først på blokfløjte i ganske kort tid, bare til de kunne nogle melodier. Og så delte han instrumenter ud til dem – »hvis du kan få lyd i en trompet, OK så spiller du trompet«, osv. – klarinet, fagot, fløjte, alle mulige instrumenter. Og når de havde spillet et stykke tid, så ned i Har-

moniorkesteret med dem. Det lød forfærdeligt selvfølgelig, men på kort tid var orkesteret – som siden 60'erne havde savnet nytilgang og var på måske 15 medlemmer, alle ældre – vokset til 40, og det var børn og unge. Det er historien til det GHM på 30 medlemmer, vi har i dag.

Og musikhandelen blomstrede her i Tórshavn, de begyndte pludselig at sælge en masse instrumenter. Og jeg mener bestemt, det var Hugh Watkins, der – med de midler han havde – konkret fik sat gang i udviklingen henimod at oprette musikskole.«

Hvor lokalt skal det være?

Situationen for musikskolerne er meget forskellig fra område til område. Frits Johannesen, leder af Musikskolen i

Fuglafjörður, betegner strukturen i lovgivningen som fin, omend meget bureaukratisk: »Problemet er jo: hvor lokalt skal det være? Et samarbejde mellem Leirvík, Gøta og Fuglafjörður som een musikskole ville være fint, vi burde have haft det, men *ikke* een skole for hele Eysturoy. Ólavur Hátún havde gerne set kun 1 musikskole på Eysturoy, og han ville fx gerne kunne bestemme, hvilke bygder der skal have orkestre.«

Det sidste er efter Frits Johannesens mening uforeneligt med de lokale interesser, ville komme på tværs af de aktiviteter, som allerede er i gang. Og det giver store transportproblemer for især børnene, hvis de skal til at rejse til en anden bygd for at spille sammen med andre.

Under uenigheden, som ingen af parterne lægger skjul på, ligger selvfølgelig de forskellige interesser, de hver for sig repræsenterer: hensynet på den ene side til de eksisterende lokale musiktraditioner, over for ønsket om at udbygge musikskolevirksomheden, så den omfatter i princippet alle. Det sidste er en smuk vision og musikskoletankens grundlag. Spørgsmålet er i hvilket omfang den svarer til de faktiske vilkår på Færøerne og de behov, der er i de enkelte områder af øerne.

Tórshavns Musikskole har fx 14 ud af de for tiden 32 hele stillinger under Færøernes Musikskoler og er landets største. Ligesom musikskolen i Klaksvík har den selvstændige lokaler; i de øvrige bygder foregår undervisningen på de lokale skoler.

Lederen *Napoleon Nolsoy* er samtidig leder af Tórshavns Aften- og Ungdomsskole. I adskillige år før musikskolernes oprettelse har der været til-

budt instrumentalundervisning, sammenspil, kor og orkestre under Fritidsloven. I Tórshavn supplerer de to skoleformer hinanden fint, bl.a. takket være den fælles ledelse. Mange musiklærere underviser begge steder.

Kravene til lærernes kvalifikationer er højere i musikskoler end i aftenskoler: ifølge musikskoleloven *skal* lærerne have eksamen fra musikonservatorium eller anden højere musikuddannelse. Og fritidsloven omfatter kun holdundervisning. I musikskolen er undervisningen individuel og tilsvarende dyrere: i 86/87 betalte voksne 1200 kr. og børn 600 kr. for et års undervisning i musikskolerne, mens en sæson i aftenskolen kostede 200 kr.

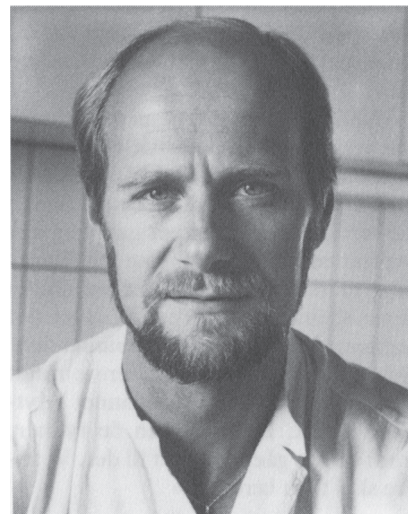
Musikundervisning på bygd

Tager man nu færgen ud til Nolsoy, så er man på en lille halv time og et øjekast kommet langt væk fra »storbyen« Tórshavn.

I skolen i Nolsoy bygd går der 38 børn fordelt på 4 klasser. De samles med to årgange pr. hold indtil 7. klasse, hvorefter børnene må tage over til Tórshavn og gå på centralskole. Den dag vi tog over for at snakke med *Hilmar Joensen*, musiklæreren (mm.) blandt Nolsoy skoles 4 lærere, ville han samme dags aften få besøg af Ólavur Hátún, som kom for at få Nolsoy med i musikskoleordningen.

Og det kommer bygden nu – men andre opgaver lå tydeligvis HJ mere på sinde. Han er selv opvokset på Nolsoy, har været væk fra øen i en årrække, først som lærer i Tórshavn, siden på en dansk efterskole. I 1985 vendte han tilbage igen.

Som musiklærer i den lille bygd lægger HJ vægt på at synge med børnene,

Hilmar Joensen (foto Arne Kjær)

bl.a. kvad. Og også på at få dem i gang med at spille. Før 1986 rådede skolen ikke over et eneste instrument. Men nu har HJ skaffet klaver, trommesæt, elbas, xylofon og diverse rytmeinstrumenter dertil. Og med 1 time pr. klasse til frivillig undervisning kunne HJ i 86/87 tilbyde harmonika- og guitarundervisning samt korsang; i 87/88 bliver der sammenspil i stedet for kor: »Interessen for at komme til at spille er stor. Jeg ved ikke hvordan de bar sig ad, men der var 8 (ud af 38 børn) der med det samme stablede en harmonika på benene – de fandt dem rundt omkring, i soveværelserne, lånte af deres farbror eller hvad de nu gjorde. Der var 12, der startede på guitar, vi sluttede med 8.

Der sker jo ikke så meget for dem ellers herude. Hvis musikskolen havde en lærer, der kunne spille en masse forskelligt – klaver, guitar, trommer etc. så tror jeg, han kunne få en hel efter-

middag besat. Men er det en, der bare kan spille ét instrument, trompet fx, bliver det svært at få elever her«, siger HJ.

På hans ønskeseddel som musiklærer står undervisningsmateriale og efteruddannelseskurser, ikke mindst i rytmisk musik på elementært niveau: »Jeg er næsten sikker på, at hver gang jeg har oversat en dansk sang, som jeg bruger til rytmisk spil, sidder der en anden lærer et andet sted, der har lavet det samme. *Vi mangler kommunikation.* Og vi sidder jo en masse lærere rundt omkring som ikke er uddannet i rytmisk musik. Børnene kan de rytmer, fordi de har gået og lyttet til det. Vi andre skal til at lære det.«

Set fra Nolsoy – det er Tórshavn i baggrunden (foto Arne Kjær)

Musikundervisning i byen

Går vi til de store kommuneskoler i Tórshavn, har de på en række områder mere til fælles med en dansk byskole end med fx bygdeskolen på Nolsoy. På Eysturskúlin (Østerskolen) med 800 elever er *Niels Olsen* musiklærer. Han vendte i 1980 tilbage til Færøerne efter 15 år som lærer i Danmark. På spørgsmålet om der er forskel på at undervise danske og færøske børn, svarede han: »Der er forbavsende lille forskel. Jeg oplevede det også i Danmark, da jeg flyttede fra en lille skole på Fyn til Gladsaxe, at hvis man gør sig den umage at snakke med eleverne, så er der i modsætning til hvad man forventer, ikke ret stor forskel.«

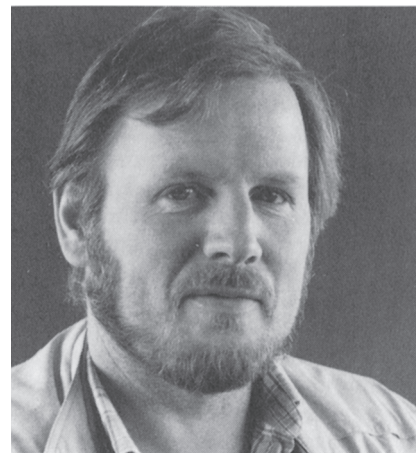
NO fortæller, at de elever, han får nu, stort set har samme baggrund for musik, som de fleste danske børns: de er vant til at lytte til musik fra plader og bånd og se fjernsyn. »Det inspirerer dem til noget andet end at synge børnesange. Så hvis vi skal skabe musik- og sangglæde, skal det ske helt fra starten – ved at vise at der er noget andet end dem der synger på plader.«

Men du mener altså ikke, at der er forskel på danske og færøske børns forudsætninger, når de kommer hjemmefra?

»Ikke i dag. Før var der helt givet forskel; man sang mere hjemme, og den færøske sangbog* var meget brugt. Den vil de ikke så gerne synge fra i dag, for de har ikke noget forhold til den. Jeg plejer at bruge den i 5.-6. klasse; der er nogle sange, som jeg mener de skal kunne. – Generelt viser det sig, at børnene hurtigt bliver meget glade for at synge.«

Frivillig undervisning i skoletiden

Ud over den almindelige musikunder-

Niels Olsen underviser også under Aftenskolen i harmonika og er dansemusiker, bl.a. i gruppen Vestmenn

(foto Arne Kjær)

visning varetager Niels Olsen også den frivillige musik på skolen. Eysturskúlin nyder, ligesom også Tórshavnar Kommunuskúli, fortsat godt af en favorabel ordning, som det i sin tid lykkedes Hugh Watkins at få kommunen til at gå ind på. Den betyder, at de elever, der vælger frivillig musik, bliver undervist i skoletiden – efter en »rulleskemaordning« hvor eleverne tages ud af den normale undervisning 1 time om ugen, men således, at det ikke er de samme fags timer fra uge til uge, musikundervisningen lægges i.

Niels Olsen fortæller, at det har været lidt svært at få lov til at bibeholde ordningen, »man har været bange for at det ødelægger børnenes indlæring i de andre fag.« Hertil er at sige, at alle undersøgelser om musikundervisningsindflydelse på indlæringen viser, at den tværtimod forbedres. Det gælder un-

* Songbók Føroya Fólks

dersøgelser af skoleforsøg med forøget timetal i musik. Og det gælder for den nyeste hjerneforskning på området, der klart viser, at udvikler man musikaliteten – og det gøres ved at synge, spille, lytte til musik – så bliver man også bedre til at tænke logisk og til at bruge sproget.

NO's erfaringer er endvidere, at det »ofte er elever, der ikke trives så godt i den almindelige undervisning, som så kommer og har et rart øjeblik. Og som så får det bedre med kammeraterne«. I 6 ugentlige timers frivillig undervisning tilbyder han trommespil, guitar, bas, becifringsklaver og percussion.

Rytmask musikpædagogik. Nyt initiativ

På Kommuneskolen har *Brandur Þórs-son* den frivillige undervisning. Her er ikke bare princippet i ordningen bevaret, men også timetallet. For de engelske musikledere som Hugh Watkins m.fl. betød ordningen, at de havde en halv stilling ved kommuneskolerne og fik den anden halvdel af deres løn i kraft af dirigenthvervet for horn- eller harmoniorkester. Og da en af musiklederne i 82 rejste midt i et skoleår, sprang Brandur Ø. ind i jobbet. Han er saxofonist, har spillet jazz i mange år og havde på det tidspunkt netop afviklet sit grossistfirma: »Pludselig oplevede jeg børn på en anden måde – dem havde jeg fodret i 17 år (BØ var nemlig grossist ud i slik og søde sager). Nu kunne jeg give dem noget åndelig føde, og jeg opdagede det var lige mig! – Skolen er så stor, at den er berettiget til 20 timers frivillig undervisning om ugen. Det giver selvfølgelig den gamle diskussion om elite og bredde«, siger BØ, der i 86/87 havde 90 elever ud af 600 til frivillig undervisning 1 gang om ugen – i

Brandur Þórs-son, jazz-musiker og leder af den nyoprettede rytmiske afdeling under Tórshavnar Musikksskúli
(foto Arne Kjær)

blokføjte og ukulele (3.–4. klasse) og siden også i klarinet, saxofon, tværfløjte, bas, trommer og lidt brugsklaver. På den basis bygger BØ så sammenspilsgrupper op blandt eleverne.

Sit andet »halve« job har BØ nu som leder af det nyeste initiativ inden for færøsk musikpædagogik, *den rytmiske afdeling* under Tórshavnar Musikksskúli. Dermed er også den rytmiske musik ved at blive tilgodeset i musikskoleregi, hvor der tidligere udelukkende er blevet undervist i rytmisk musik under aftenskolen.

Da vi talte med BØ i august 87 var der blevet nyansat 3 lærere. Undervisningen startede med sæsonen 87/88; der sættes mest på de helt unge og sammen-spil har en meget central plads.

Samtidig er det én af ideerne med afdelingen, at den skal råde bod på det manglende spillested for den rytmiske musik. Den rytmiske afd. får til huse i en af kommunens ejendomme, som før

har været inde i billedet som erstatning for det nedrevne jazzhus Perlan. Ud over at ombygge huset mhp. undervisning er det planen at indrette kældretagen, så den både kan bruges til øvning og spillested, og sådan at det er muligt for foreninger, der ikke er profitforetagender, at låne det til musikarrangementer.

BØ understreger, at der *ikke* er tale om en kløft mellem klassisk og rytmisk musik i musikskolen: »tværtimod er der stor opbakning omkring den nye afdeling fra de allerede ansatte lærere. Mange af dem viser sig tillige at have en eller anden baggrund i rytmisk musik. Og fx er der planer om at alle musikskoleelever skal have et percussionkursus. – Visionen er at undgå opsplitning – og starten lover godt, sådan at man om kort tid igen kun vil tale om Tórshavnar Musikksskúli og at begrebet er, at der sker alt.«

artiklen fortsættes s. 54

Et udenlandsk initiativ

Alle musikskoleaktiviteterne er helt afhængige af udenlandske lærere. I 1987 var der 10 færing i de 32 fuldtidsstillinger under musikskolerne. Resten fordeler sig nogenlunde ligeligt mellem skandinaviske og britiske lærere. Antallet af musikuddannede færing er stigende, og de bliver foretrukket blandt ansøgerne.

De færøske læreres situation adskiller sig fra de udenlandskes på et væsentligt punkt: færingerne *ved*, de bliver boende, og det giver det samme perspektiv, som gælder det øvrige færøske samfund: man er nødt til at leve med hinanden på godt og ondt. De udenlandske lærere vil som regel før eller siden rejse væk igen og har ofte andre forventninger til en musikskoleansættelse.

Michael Juul Hansen, oboist og ansat i Klaksvíkar Musikskúli, har sammen med nogle kolleger taget initiativ til at stifte *Føroyar Musikk lærarifelag* den færøske musiklærerforening, i februar 1986. Den er tænkt som en fagforening; MJH fortæller: »Vi var en broget flok veluddannede og erfarne musiklærere, der traf et kulturelt set anderledes nordisk land – Føroyar. Vi var vant til kontrakt, ansættelsesbrev, pensionsordning, utilslørede budgetter, undervisningsplaner etc. Men de færøske musikskoler ekspanderede pludseligt, og Landsstyret havde tilsyneladende ikke gjort sig overvejelser, på skrift, om ansættelsesforholdene – arbejdstider, sygeløn, ulykkesforsikring, orlov etc.

Michael Juul Hansen, formand for Musikskolelærernes ny faglige forening

Heroppe løser man problemerne i den orden de opstår i!

At færing heldigvis er så uformelle er en charmerende fordel; visse sager går hurtigt – et telefonopkald er nok til at få lov til at købe en guitar til musikskolen; en mundtlig aftale rækker – man stoler på hinanden, så der behøves ikke så mange papirer med underskrifter.

Der herskede forvirring og uvished de første mange måneder. I dag, 2 år efter er det blevet mere klart, bl.a. fordi foreningen og siden Landslederen Ó. Hátún nu orienterer lærerne skriftligt, før de ankommer, om musikskolerne og om de praktiske leveregler.«

På vej

Musiklærerforeningen søger først og fremmest at få en kontrakt forhandlet igennem – det er ikke lykkedes endnu,

men den er blevet accepteret som faglig forening af Landsstyret. Det er mest de udenlandske lærere, der er aktive i foreningen; bl.a. på grund af utilfredshed med den centrale planlægning.

Udlændingens strategi over for det er skriftlige aftaler. Færøske lærere forholder sig ofte anderledes til problemerne. Kári Bek peger på, at de udenlandske lærere hver har deres baggrund og hver deres model for, hvordan en musikskole skal fungere. »Og den model passer ikke nødvendigvis til det færøske samfund«, siger KB. Derimod er han ikke uenig i kritikken af planlægningen:

»Der er masser af problemer med den musikskole; der er og har været strid om forholdet mellem den centrale ledelse og de lokale. Loven blev en slags kompromis. Nu sidder Ólavur Hátún og administrerer den, og han lægger selvfølgelig vægt på at have hånd i hanke med tingene, mens man i kommunerne forsøger at trække så meget til sig som muligt. – Der er en tendens til, at Tórshavn »sluger« meget, optager mange lærere. Det er et problem at få lærere ud på bygderne. – Den rytmiske musik er slet ikke tilgodeset endnu, i Tórshavn er den kun lige ved at komme i gang, i kraft af at kommunen har givet ekstra penge til det.«

Men målet for alle parterne er et frodigt musikliv. Og uenighederne til trods er der for tiden utrolig mange mennesker engageret på Færøerne i at få det til at vokse og gro. Og det er ikke længere blot spirer og kim – det gro!